

Energiamarkkinat: EU, Suomi, 2022

Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura SYS ry syyspäivät, 15.9.2022

iivo Vehviläinen, iivo.vehvilainen@aalto.fi

Aalto yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto

Windfall

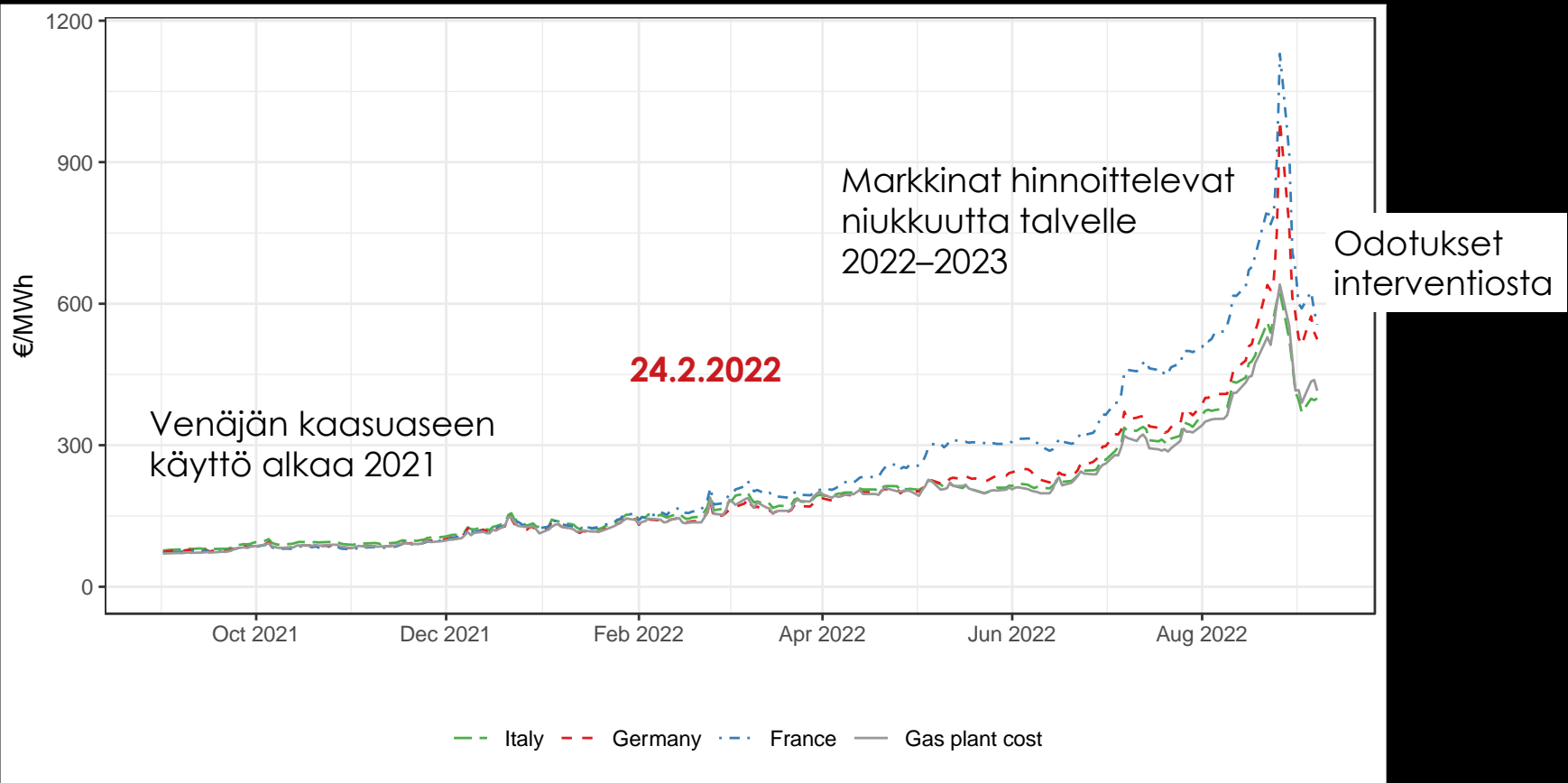
“I told you once before that there were two times for making big money, one in the up-building of a country and the other in its destruction. Remember my words. Perhaps they may be of use to you some day. (Rhett Butler).”

—Margaret Mitchell, *Gone with the Wind*

Energiamarkkinatilanne

- Venäjän hyökkäyssota muuttaa perustuksia
 - Näköpiirissä ei nopeaa ratkaisua
- Niukkuus energiasta on palannut
- Markkinamekanismit voimistavat vaikeuksia
 - Kaasumarkkinat
 - Sähkömarkkinat

Kuva. Markkinahinnat vuodelle 2023 (lähde: EEX)

Perusongelmat akuutissa kriisissä

- Sopeutuminen tuotantoshokkiin välttämätöntä – mutta hidasta
 - Tuotantokapasiteetti Euroopassa ei yksinkertaisesti ajoittain riitä aiemmalle kysynnän tasolle, jos kaasua ei ole saatavilla
 - Samaan aikaan huonoa tuuria eritoten ydinvoiman kanssa
- Valtaosa kulutuksesta kiinteähintaisilla sopimuksilla
 - Lyhyellä aikavälillä vain pieni osuus kulutuksesta joustaa hintojen mukana
- Kysynnän sopeutuminen vs. "demand destruction"

Mittasuhteet Suomessa

Markkina ennen

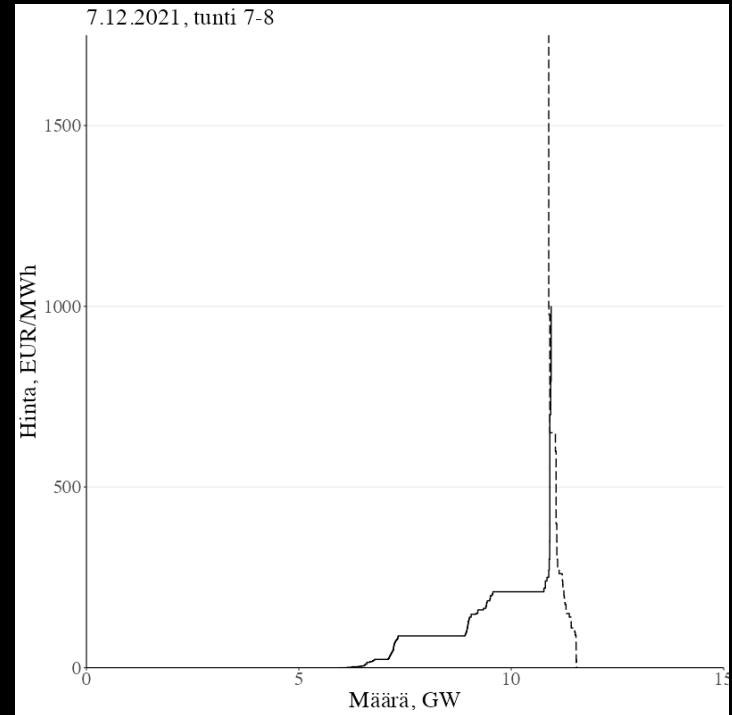
- Sähkön hinta (ka. 2001– 08/2022):
 - 40 €/MWh
- Sähköenergia suhteessa BKT:hen
 - 1,5 %
- Sähkölasku sähkölämmittäjälle:
 - 270 €/kk (joulukuu ka., sis. alv.)

Markkina nyt

- Sähkön hinta (johdannaiset 2023):
 - 200 €/MWh (16.8.2022)
- Sähköenergia suhteessa BKT:hen
 - n. 6 %
- Sähkölasku sähkölämmittäjälle:
 - 1200 €/kk (joulukuu 2022, sis. alv.)

Perusongelmat markkinarakenteissa

- Markkinamalli rakentuu tehokkuusargumentille
 - Otetaan tarvittaessa halvin tuotantoyksikkö käyttöön
- Tehokkuusparannukset miljoonissa vs. tulonsiirrot kuluttajilta tuottajille miljardeissa

Kun markkina ei hoida

Kun välttämätön hyödyke loppuu,
markkinahinnat nousevat kestämättömiksi

Silloin julkisen vallan on päätettävä:

- Kenelle ja kuinka paljon hyödykettä jaellaan?
- Minkä hinnan tuottaja hyödykkeestä saa ottaa?

SUOMEN VALTION LEIPÄKORTTI
FINSKA STATENS BRÖDKORT

Vilkkö 40 1919 15/6 - 21/6
Veckan

$\frac{15}{6} 1 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 8 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 15 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 22 \frac{21}{6}$
$\frac{15}{6} 2 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 9 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 16 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 23 \frac{21}{6}$
$\frac{15}{6} 3 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 10 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 17 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 24 \frac{21}{6}$
$\frac{15}{6} 4 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 11 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 18 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 25 \frac{21}{6}$
$\frac{15}{6} 5 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 12 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 19 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 26 \frac{21}{6}$
$\frac{15}{6} 6 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 13 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 20 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 27 \frac{21}{6}$
$\frac{15}{6} 7 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 14 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 21 \frac{21}{6}$	$\frac{15}{6} 28 \frac{21}{6}$

EU komission ehdotukset 14.9.2022

1. Leikataan kulutusta: pakollinen -5 % huippukulutustunteina
2. Tuottokatto uusiutuvilla, ydinvoimalla ja ruskohiilellä tuotetulle sähkölle
3. Solidaarisuusmaksu öljyn-, kaasun- ja hiilentuottajilta
4. Sallitaan kuluttajahintojen suora sääntely

Auki: Hintakatot, tuet johdannaismarkkinalle

Kansalliset toimet dominoivat

Country / Policy	Reduced energy tax / VAT	Retail price regulation	Wholesale price regulation	Transfers to vulnerable groups	Mandate to State-owned firms	Windfall profits tax / regulation	Business support	Other
Austria	✓			✓			✓	
Belgium	✓	✓		✓				✓
Bulgaria	✓	✓				✓	✓	
Croatia	✓			✓				
Cyprus	✓			✓	✓			
Czech Republic	✓	☒		✓	☒			☒
Denmark				✓				
Estonia	✓	✓		✓			✓	
Finland	✓			✓			✓	
France	✓	✓	✓	✓	✓			
Germany	✓			✓				☒
Greece	✓			✓	✓		✓	
Hungary		✓						
Ireland	✓			✓				✓

- EU päätöksenteossa korostunut puhdasoppinen markkina-ajattelu
 - Työ- ja elinkeinoministeriö edustaa vahvasti tätä koulukuntaa
- Kansallisessa päätöksenteossa poliitikot kohtaavat äänestäjät
 - Prosessit alltiita vaikuttamiselle

Kuva. Esimerkkejä kansallisista toimista (lähde: Bruegel, 10.8.2022)

“Markkinat hoitaa”

1. Teollisuuden intressit satoja miljardeja euroja
2. Vaikuttaminen näkyy voimakkaasti päätöksenteossa
 - Vähätellään riskejä ja vaikutuksia
 - Viivytetään sopeutumista
 - Keskitytään kulutuksen tukemiseen: hyöty valuu tuottajille
 - Taistellaan tepsiviä keinoja vastaan
 - Virkakoneisto ajautunut teollisuuden syliin

Energiasodan vaikutus ympäristölle

1. Kohonneet energiakustannukset tekevät meistä köyhempiä
2. Vaikutukset
 - Kallis energia ja nopeutettu siirtymä hyödyttävät ilmastoa
 - Kallis energia nostaa ympäristösääntelyn toimeenpanon vaihtoehtoiskustannuksia
3. Demokratia uhattuna
 - Päätöksenteon fokus hinnoissa kotimaassa, ei ulkoisvaikutuksissa

Kestävät rakenteet

1. Nykyiset instituutiot epäonnistuneet energiakriisin hoidossa
 - Markkinat
 - Päätöksentekojärjestelmät
2. Järjestelmän tulisi olla robusti erilaisia shokkeja vastaan
 - Odottamattomat ulkoiset tapahtumat
 - Markkinarakenteiden väärinkäyttö
3. Tarve siirtyä pois fossiilisten polttoaineiden käytöstä –
kestävällä tavalla

The New York Times

The Days of Energy Deregulation Are Over in Europe

As prices soar, Britain has joined other countries in tightening control of gas and electricity markets, reversing years of free-market policies.

8.9.2022